θανατηφόρως, εἷς τῶν θεατῶν ἐρρίπτετο ἐπὶ τοῦ ψυχορραγοῦντος, ἐθετε τὰ χείλη του ἐπὶ τῆς πληγῆς, καὶ ἔπινεν ὡς εἰς ποτήριον τὸ θερμὸν εἰσέτι αἷμα τῆς τελευταίας τοῦ ἐκπνέοντος πνοῆς, πιστεύων ὅτι τοῦτο εἶχε τὴν ἰδιότητα νὰ θεραπεύῃ διαφόρους νόσους.

Μετὰ τὴν μαχην οἱ φύλακες τοῦ ἱπποδρομίου ἔσυρον δι' ἀγκίστρων τὰ πτώματα ἐκ τῆς ἄμμου, οἱ δὲ βραδύναντες ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῶν θεατῶν, ἐπιστρέφοντες οἴκαδε, ἤκουον ὑπογείους καὶ παρατεταμένας οἰμωγάς. Αὗται δ' ἦσαν αἱ τῶν πληγωμένων, οὓς ὁλωποδύτης ἀπετελείωνε διὰ τῆς σφύρας ὑπὸ τὰς θολωτὰς στοὰς τοῦ θεάτρου.

Τοιαύτη ἡ εἱμαρμένη τῶν δούλων ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ δὲν εἶναι ποσῶς παράδοξον ὅτι μετὰ ταῦτα ἐπανέστησαν, καὶ ἐκινδύνευσεν ἡ ῥωμαϊκὴ πολιτεία νὰ καταστραφῇ παρ' αὐτῶν ἅπαξ εἰς Σικελίαν, καὶ ἑπομένως εἰς Καλαβρίαν. Ἡ πρωτεύουσα ὅλου τοῦ κόσμου εὑρίσκετο εἰς αἰώνιον σάλον ἐπαναστάτεων. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἔγεινε πρότασις εἰς τὴν σύγκλητον νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς δούλους τὸ αὐτὸ φόρεμα, ἀλλ' ἡ σύγκλητος ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν ταύτην, εἰποῦσα ὅτι ἐὰν οἱ δοῦλοι ἔφθανον νὰ συγκαταλεχθῶσι μετὰ τῶν κυρίων, ἡ Ῥώμη ἤθελεν ἀπολεσθῇ.

Ἐν τούτοις τὸ χρημάτιον ἔκαμε μεγάλας προόδους εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς δουλείας τῶν Ῥωμαίων, διότι κατέστη ἡ γέφυρα ἀπὸ τῆς δουλείας εἰς τὴν μεσαίαν κατάστασιν, καὶ ἔσχεν ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κοινωνίας τὴν αὐτὴν ἐπιρροήν, ἣν ἔσχε τὸ δέκατον εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τῆς φεουδαλικῆς κοινωνίας. Δίδων εἰς τὸν δοῦλον τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας του, μετά τινος τέλους, ὁ δεσπότης ἐδημιούργησε τὴν τρίτην τάξιν, παρέχων δ' αὐτῷ διὰ τοῦ χρηματίου τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἀτόμου του, κύριος ἐδημιούργησε τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἀλλ' ἡ ἀπελευθέρωσις καὶ ἡ τρίτη τάξις, εἶναι αἱ δύο μεγαλήτεραι κοινωνικαὶ περίοδοι τὰς ὁποίας διῆλθε ποτὲ ὁ κόσμος.

Δ. Ν. Μπότασης.

Ο ΜΕΓΙΣΤΟΣ ΚΙΡΚΟΣ
Η
ΤΟ ΜΕΓΙΣΤΟΝ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΟΝ.

Ὁ Ῥωμύλος θέλων νὰ πανηγυρίσῃ τοὺς ἀγῶνας εἰς δόξαν τοῦ Ποσειδῶνος ἤγειρεν ἐκ ξύλου Κίρκον ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὅπου ἐξετέλεσε τὴν ἁρπαγὴν τῶν Σαβινίνων γυναικῶν· ὁ δὲ Ταρκυίνιος ὁ πρεσβύτερος (1) ἔπειτα ἀνῳκοδόμησεν αὐτὸν ἐξ ἀκατεργάστου ὕλης, ὅστις, ὢν ὁ ἀρχαιότερος, ὁ μεγαλήτερος, καὶ ὁ μεγαλοπρεπέστερος, ὠνομάσθη ὕστερον Μέγιστος. Τὸ ἐκπληκτικώτερον τῆς ἀρχαίας Ῥωμης θέαμα ἦν τὸ τῶν Κιρκησίων ἀγώνων, συγκειμένων ἐκ δρόμου τῶν διπώλων καὶ τῶν τετραπώλων ἁρμάτων (ἁμαξῶν), ἤτοι τῶν συνωρίδων καὶ τῶν τεθρίππων. Ἐν Ῥώμῃ, ἢ κατὰ τὰ πέριξ αὐτῆς ἦσαν μέχρι τῶν δέκα Κίρκων, ἐν οἷς ἐλογίζετο καὶ ὁ τοῦ Καρακάλλα λεγόμενος, περὶ οὗ, ἐπειδὴ ἐστὶν ὁ μόνος ἐναπολειφθεὶς καὶ δίδων ἡμῖν ἱκανὴν ἰδέαν τοιούτων οἰκοδομημάτων, λαλήσομεν ὅσον οὔπω εὐκριτνέστερον.

Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἔπειτα ἐπισκευάσας καὶ μεγεθύνας τὸν ὑπὸ τοῦ Ταρκυϊνίου ᾠκοδομηθέντα Κίρκον, προσέθηκεν αὐτῷ δύο ἀντὶ μιᾶς σειρᾶς στοῶν, ἣν εἶχε πρότερον· καὶ, κατὰ μὲν τὸν Πλίνιον ἐχώρει 260 χιλιάδας θεατῶν· κατὰ δὲ τὸν Διονυσ. τὸν Ἁλικαρν. 150. Οὗτος λέγει ὅτι τὸ μὲν μῆκος αὐτοῦ ἦν τριῶν καὶ ἡμίσεως σταδίων, τοῦτ' ἔστι παλαμῶν 2,915, τὸ δὲ πλάτος τεσσάρων πλέθρων, ἤτοι παλαμῶν 1,280. Ὁ Αὔγουστος ἔστησεν ἐν αὐτῷ τὸν νῦν παρατηρούμενον ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ λαοῦ ὀβελίσκον. Ἔπειτα καυθέντα ὑπὸ τοῦ Νερωνείου ἐμπρησμοῦ, ἀνῳκοδόμησεν αὐτὸν ὁ Τραϊανός, ὡς λέγει ὁ Δίων, ὡραιότερον καὶ μεγαλήτερον· ὥστε σχεδὸν ἐχώρει 380 χιλιάδας ἀνθρώπων. Τελευταῖον ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐπεσκεύασε καὶ καθωράϊσεν αὐτόν· ὕστερον δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνστάντιος ἤγειρεν ἐν αὐτῷ τὸν δεύτερον ὀβελίσκον, ὅστις ἤδη εὑρίσκεται ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατεράνου (2). Τούτου τοῦ Κίρκου φαίνονται διάφορα ἴχνη, ἰδίως ἀπέναντι τῶν ὑδρομύλων, τῶν κινουμένων διὰ τοῦ ῥέοντος ἀπὸ τοῦ Τουσκούλου (3) περιφήμου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὕδατος, λεγομένου πάλαι μὲν Κράβρα (4), τανῦν δὲ Μαῤῥάνα.

Ὁ Κίρκος οὗτος ἔχει ἑτερόμηκες σχῆμα, καὶ ἡμίκυκλον μὲν τὴν πρὸς τὸ ὄρος Καίλιον βλέπουσαν ἐσχατιὰν αὐτοῦ, ὅπου ἦν ἡ θύρα τῆς εἰσόδου· καμπύλην δὲ τὴν πρὸς τὸν Τίβεριν ἑτέραν, ἐν ᾗ ἦσαν αἱ ἀφετηρίαι. Ἐκτὸς τοῦ περιέχοντος τὰς ἀφετηρίας μέρους, πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ περιεκυκλοῦτο ἐκ τριῶν σειρῶν στοῶν, ἐπαλλήλως κειμένων, ὧν ἐσωτερικῶς αἱ ἀψίδες ἔφερον τὰς διὰ τοὺς θεατὰς βαθμίδας, ὡς ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ διέφερεν αὐτῶν μόνον κατὰ τὸ μῆκος, καὶ τὰς ἀντὶ τῆς σκηνῆς ἀφετηρίας. Πρὸς τὸ μέσον αὐτοῦ ἦν μακρὸν καὶ πλατὺ τεῖχος, λεγόμενον Ἄκανθα (spiua), ἐφ' ἧς ἦσαν δύο ὀβελίσκοι, καὶ διάφορα ναΐδια, καὶ κατὰ τὰ δύο ἄκρα αὐτῆς ἵσταντο τὰ τέρματα, ἅτινα ἵνα λάβῃ τις τὸ βραβεῖον περιήρχετο ἑπτάκις.

---

(1) *Οὗτος, ὢν υἱὸς Κορινθίου ἐμπόρου, ἐβασίλευσεν ἐν Ῥώμῃ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἄγκου Μάρκου βασιλέως.*

(2) *Λατεράνον ἐπωνομάσθη τὸ Καίλιον ὄρος διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ οἰκοῦντας πλινθοποιοὺς, οἵτινες λατινιστὶ* laterani *λέγονται.*

(3) *Πόλις τῆς Ἰταλίας πάλαι μὲν λεγομένη* Tusculum, *νῦν δὲ ἰταλιστὶ* Frascati.

(4) Crabra *ἐστὶ βρύσις τῆς ἐν Τουσκούλῳ οἰκίας τοῦ Κικέρωνος.*